

Reňkler bolmadyk bolsa...

Category: Haýwanat dünýäsi, Kitapcy

написано kitapcy | 26 января, 2025

Reňkler bolmadyk bolsa... REŇKLER BOLMADYK BOLSA...

Reňksiz dünýäde ýaşaýşyň neneňsi boljakdygy barada, heý, oýlanyp gördüňizmi? Töwerek-daşyňyzdaky adamlaryň, asmanyň, deňizleriň, daglaryň, baglaryň, gülleriň, haýwanlaryň, saçyňyzyň, gözüňiziň reňki bolmasa nahili bolardy? Ýer yüzündäki we asmandaky dürli-dürli reňklere öwrenişendigimiz sebäpli dünýäni reňksiz göz önüne getirmek juda kyn bolsa gerek. Degre-daşyňa seredeniňde ähli janly-jandarlaryň özboluşly reňkiniň bardygy hem-de ol reňkleriň özara sazlaşýandygy gözüňe ilýär. Aslynda, biziň jisimleri reňkli görmegimiz olardan serpilip çykýan ýagtylyga bagly. Her zadyň gurluşynda onuň reňkli görünmegini üpjün edýän reňk bölejikleri bar. Bu reňk bölejiklerine pigment diýip at

berilýär. Günden gelýän şöhleler şol reňk bölejiklerine baryp yza serpikýär we biziň gözümize gelip ýetýär. Reňk bölejikleri haýsy reňki yzyna serpikdirýän bolsa, biz jisimleri şol reňkde görýäris. Mysal üçin, ýaprak özüne gelýän ýagtylykdan diňe ýaşyl reňki yzyna serpikdirýänligi sebäpli ol ýaşyl reňklidir. Erik bolsa sary reňki serpikdirýänligi üçin sary görünýär.

Asmanyň we Ýer ýüzüniň esasy reňkleri bolan gök hem-de ýaşyl reňkleriň adamyň gözünü rahatlandyryjy häsiýeti bar. Ine, sonuň üçinem ýaşyl meýdanlarda gezim etmek, şol ýerlere gezelenje gitmek ýa-da deňzi synlamak biziň göwnümüzizi göterip, şähdimizi açýar.

Ösümlüklerdäki ýaşyl reňki emele getirýän bu reňk bölejikleri olaryň ýaşamagynda hem möhüm orun eýeleýär. Hlorofil diýlip atlandyrylýan bu bölejiklerde fotosintez hadysasy bolup geçýär. Munuň netijesinde ösümlüklere zerur bolan kislorod hem-de energiýa öndürülýär.

Al-elwan bolup oturan güller biziň ünsümüzizi çekişi ýaly, başga janly-jandarlaryň hem ünsünü çekýär. Muňa mysal hökmünde mörmöjekleri görkezmek bolar. Mörmöjekler reňkini halan gülleriniň tebigy usulda tozanlanmagyna sebäp bolýarlar. Özleriniň bolsa bu zatlardan habary hem ýok.

Haýwanat dünýäsinde hem birnäçe reňk ýaşaýşyň dowam etmegine işjeň gatnaşýar. Käbir haýwanlaryň derisinde daşky gurşaw bilen diýseň sazlaşykly reňkleriň we şekilleriň bardyggy sebäpli olary aýyl-saýyl etmek kyn düşýär. Guran ot-çöpleriň arasynda bukulyp ýatan ýolbarsy görmek örän kyndyr. Sebäbi onuň reňki guran ot-çöpüň reňkine örän çalymdaşdyr. Topar bolup duran zebralaryň bir-birine gatlyşýan akly-garaly zolaklary bolsa, ýolbarslary kyn güne goýýar.

Ösgün otlaryň arasynda ýapyrylyp ýatan çitany hem saýgarmak örän kyndyr. Çünki, çitanyň derisindäki ýüzlerçe gara menekler onuň bedeniniň takyk görünmeginiň önüni alýar. Ýapraklaryň arasynda duran çekirtgäni, öz reňki üstüne gonup oturan gülüniň reňki bilen çalymdaş möjejigi ýa-da bolmasa daşky gurşawa görä reňkini üýtgedýän kelpesäni birbada görüp bilmeýäris. Elbetde, olaryň duşmanlary hem olary birbada görüp bilenoklar.

Birnäçe deňiz jandary hem özleriniň ýiti hem-de özüne çekiji reňkleri bilen özleriniň zäherlidiklerini habar berýärler. Şeýdip olaryň öz-ä ölmän galýar, duşmanlary hem zäherlenip ölmekden halas bolýar.

Kebelekleriň reňkler arkaly goranyşlary hem bizi haýran galdyrýar. Käbir kebelekleriň ganatynda äpet göze çalymdaş şekiller bardyr. Kebelek ganatyny açan wagty, şol «gözler» edil baýguşyň gözi ýaly bolup görünýär. Reňkler howpsuzlygy üpjün etmek bilen bir hatarda iýmitlenmäge hem kömek berýär. Meselem, deňiz çarlagynyň jüýjesi aýygan mahaly enesiniň çüňkündäki gyzyň nokatjyklary çokup ugraýar. Ene guş hem onuň aýyganyny bilip, awuň ugruna çykýar. Mundanam başga, birentek haýwan öz çagasyny ýa-da höwrüni reňkinden tanaýar.

Görşüňiz ýaly, älem-jahan müň dürli al-elwan reňkler bilen ýaradylypdyr. Her bir reňke özboluşly dil berlipdir. Reňkler dünýäniň görküne görk goşýar, adamlara peýda berýär, ösümlük hem-de haýwanat dünýäsine bolsa dürli öwüşgin çaýýar. Ýaşayyş serişdesi bolup hyzmat edýär.

Wepa GARLYÝEW. Haýwanat dünýäsi